

STRESZCZENIE

Mgr Natalia Dominiak

Promotor: Prof. ZUT dr hab. Agnieszka Brelik

DETERMINANTY ROZWOJU TURYSTYKI W GMINACH NADMORSKICH

Turystyka jest jednym z najważniejszych sektorów gospodarki zarówno w Polsce, w UE, jak i na świecie. Jej znaczenie przejawia się w zdolności do podwyższania konkurencyjności regionów, jakości życia miejscowej ludności, tworzenia miejsc pracy, rozwoju nowych produktów i usług. Dyskusja nad zjawiskiem turystyki obejmuje zatem swym zasięgiem różne obszary, jak i dyscypliny naukowe. Studia literaturowe w tym zakresie wskazują na ogromne zróżnicowanie problemów badawczych, co wynika przede wszystkim z faktu, że turystyka jako zjawisko społeczno-gospodarcze charakteryzuje się wyraźną dynamiką zmian – kreuje nowe problemy badawcze i motywuje do doskonalenia metodyki badań. Rozwój tej dyscypliny wyznaczyły również silne powiązania sektora turystycznego z niemal wszystkimi innymi sektorami gospodarki.

Analizowany w rozprawie rozwój turystyki w gminach nadmorskich zależy od wielu megaczynników. W rozprawie uwzględniono głównie – ekonomiczne, techniczne, polityczne, środowiskowe i ekologiczne. Niniejsza rozprawa stanowi także próbę oceny działań na rzecz turystyki jednostek samorządów terytorialnych badanej populacji oraz wpływu zrealizowanych inwestycji oraz przyznanego wsparcia unijnego na rozwój turystyki.

Celem nadrzędnym w dysertacji była teoretyczno-empiryczna identyfikacja czynników determinujących rozwój turystyki w gminach nadmorskich oraz ich analiza komparatywna. Osiągnięcie tego celu poprzedzała realizacja celów szczegółowych, takich jak: zidentyfikowanie czynników rozwoju turystyki uwzględnianych do badań w literaturze przedmiotu, dobór zestawu kryteriów do przeprowadzenia badań nad rozwojem turystyki, dokonanie typologii gmin nadmorskich pod względem rozwoju turystyki, oraz zdiagnozowanie struktury ekonomicznej gmin nadmorskich wraz z określeniem dysproporcji w strukturze społeczno-gospodarczej tych gmin.

W ramach założonych celów sformułowano następujące hipotezy badawcze:
H1: Renta położenia nie determinuje rozwoju społeczno-gospodarczego gmin nadmorskich;
H2: Istnieje związek pomiędzy poziomem rozwoju turystyki w gminach a poziomem absorpcji funduszy UE i wielkością nakładów inwestycyjnych;
H3: Walory naturalne nie

stanowią bariery rozwoju ekonomicznego gmin nadmorskich; H4: Rozwój turystyczny zależy od rozwoju społeczno-gospodarczego w gminie.

Badania wykonane na potrzeby rozprawy dotyczyły rozpoznania wpływu związków i wzajemnych oddziaływań czynników rozwoju społeczno-gospodarczego na rozwój turystyki w badanych gminach. Przeprowadzono szereg analiz, które pozwoliły wykazać także wpływ konkretnych czynników na rozwój turystyki według przyjętego katalogu zmiennych.

W wyniku zastosowanych analiz sklasyfikowano gminy, dokonano ich kategoryzacji pod względem poziomu rozwoju turystyki i rozwoju społeczno-gospodarczego, a w rezultacie dalszych analiz zidentyfikowano związki – korelacje pomiędzy poszczególnymi determinantami. W ten sposób osiągnięto założony cel pracy oraz zweryfikowano postawione hipotezy badawcze.

W rozprawie wykorzystano następujące metody badawcze: przegląd literatury krajowej i zagranicznej, analiza danych zastanych, wybrane metody wielowymiarowej analizy statystycznej, w tym wzorcowa metoda taksonomicznej miary rozwoju Z. Hellwiga i metoda porządkowania liniowego, oraz wywiady pogłębione.

Rozprawa składa się z pięciu rozdziałów, poprzedzonych wykazem skrótów oraz wprowadzeniem, zwieńczona jest natomiast zakończeniem i wnioskami. Pierwsze dwa rozdziały są to rozdziały teoretyczne, trzeci ma charakter teoretyczno-empiryczny, natomiast czwarty i piąty to rozdziały analityczno-empiryczne.

Rozdział I jest rozdziałem wprowadzającym w metodykę badań, w którym omówione zostały najważniejsze założenia badawcze dysertacji, tj. cel główny i cele szczegółowe, oraz hipotezy badawcze. Dokonano przeglądu literaturowego badań prowadzonych w Polsce w zakresie czynników rozwoju turystyki z punktu widzenia kryterium geograficznego obszaru badawczego, scharakteryzowano obszar badawczy, oraz przedstawiono schemat postępowania badawczego. W tej części pracy szczegółowo omówiono wybór metod klasyfikacyjnych i narzędzi do badań.

W *rozdziale II* przeanalizowano uwarunkowania rozwoju turystyki w ujęciu przestrzennym. Ta część rozprawy przytacza dane historyczne rozwoju turystyki oraz rozprawia o takich pojęciach jak: turystyka, gospodarka turystyczna, przestrzeń turystyczna, potencjał turystyczny oraz zrównoważony rozwój, stanowiące podstawę teoretyczną do rozważań prowadzonych w kolejnych rozdziałach. Szczególnie istotne są rozważania dotyczące zasobów strukturalnych potencjału turystycznego, które w częściach empirycznych rozprawy są analizowane szczegółowo.

Następnie w *rozdziale III* przedstawiono czynniki rozwoju turystyki, jak i udział turystyki w strukturze gospodarczej. Omówiono ekonomiczne uwarunkowania rozwoju turystyki, oraz sytuację ekonomiczno-społeczną jako przesłankę rozwoju turystyki. W tej części rozprawy zaprezentowano najważniejsze wskaźniki ekonomiczne sektora turystycznego w Polsce, w UE oraz na świecie. Zaprezentowano szereg danych przedstawionych w postaci graficznej celem jak najlepszego zobrazowania turystyki w poszczególnych latach. Ważną część tego rozdziału stanowi podrozdział dotyczący wybranych aspektów rozwoju turystyki w polityce UE. Zaprezentowano w nim najważniejsze instytucje polityki turystycznej, globalne megatrendy i ich konsekwencje dla turystyki i polityki turystycznej oraz kierunki rozwoju polityki turystycznej zawarte w najważniejszych dokumentach europejskich i światowych.

Rozdział IV skoncentrowany jest nad kwestią przesłanek zaangażowania samorządu terytorialnego w rozwój turystyki w gminach. Opisano szczegółowo zakres zadań gminnych w zakresie turystyki, które wynikają z ustaw, rozporządzeń i innych dokumentów. W tej części rozprawy zaprezentowano instrumenty oddziaływania samorządów gmin nadmorskich na procesy rozwojowe w turystyce. Skupiono szczególnie uwagę nad instrumentami finansowymi gmin. Dokonano szczegółowej oceny sytuacji finansowej gmin, oraz przeanalizowano nakłady na inwestycje, zarówno te finansowane ze źródeł własnych, krajowych, jak i dofinansowanych z UE.

W *rozdziale V* przeprowadzono analizy statystyczne z zastosowaniem wybranych narzędzi i metod statystyczno-opisowych. Analizy dotyczą: typologii gmin pod względem rozwoju turystyki, określenia stopnia rozwoju turystyki, zbadania zależności czynników i ich wpływ na typ gminy. Badania w tej części dysertacji dotyczyły także rozwoju społeczno-gospodarczego gmin nadmorskich, oraz rozpoznania relacji pomiędzy rozwojem turystyki a rozwojem społeczno-gospodarczym w badanych gminach. Dokonano również rozpoznania relacji wybranych czynników rozwoju – uznanych za kluczowe przez autorkę do badań, tj. inwestycji i funduszy UE. W wyniku przeprowadzonego badania za pomocą kwestionariusza wywiadu pogłębionego dokonano rozpoznania postaw włodarzy gminnych wobec działań prowadzących do rozwoju turystyki w regionie, a także poznano kluczowe czynniki rozwoju badanych gmin.

Ostatnia część zamykająca niniejszą rozprawę zawiera dyskusję i wnioski wynikające z przeprowadzonych badań. Przeprowadzone analizy ujawniły istnienie luk w badaniach: przestrzennych, środowiskowych i ekonomicznych. Niniejsza rozprawa stanowi wkład do dalszych badań nad rozwojem turystyki w gminach nadmorskich.

Natalia Dominiczak

STRESZCZENIE

Mgr Natalia Dominiak

Promotor: Prof. ZUT dr hab. Agnieszka Brelik

DETERMINANTY ROZWOJU TURYSTYKI W GMINACH NADMORSKICH

Turystyka jest jednym z najważniejszych sektorów gospodarki zarówno w Polsce, w UE, jak i na świecie. Jej znaczenie przejawia się w zdolności do podwyższania konkurencyjności regionów, jakości życia miejscowej ludności, tworzenia miejsc pracy, rozwoju nowych produktów i usług. Dyskusja nad zjawiskiem turystyki obejmuje zatem swym zasięgiem różne obszary, jak i dyscypliny naukowe. Studia literaturowe w tym zakresie wskazują na ogromne zróżnicowanie problemów badawczych, co wynika przede wszystkim z faktu, że turystyka jako zjawisko społeczno-gospodarcze charakteryzuje się wyraźną dynamiką zmian – kreuje nowe problemy badawcze i motywuje do doskonalenia metodyki badań. Rozwój tej dyscypliny wyznaczyły również silne powiązania sektora turystycznego z niemal wszystkimi innymi sektorami gospodarki.

Analizowany w rozprawie rozwój turystyki w gminach nadmorskich zależy od wielu megaczynnów. W rozprawie uwzględniono głównie – ekonomiczne, techniczne, polityczne, środowiskowe i ekologiczne. Niniejsza rozprawa stanowi także próbę oceny działań na rzecz turystyki jednostek samorządów terytorialnych badanej populacji oraz wpływu zrealizowanych inwestycji oraz przyznanego wsparcia unijnego na rozwój turystyki.

Celem nadrzędnym w dysertacji była teoretyczno-empiryczna identyfikacja czynników determinujących rozwój turystyki w gminach nadmorskich oraz ich analiza komparatywna. Osiągnięcie tego celu poprzedzała realizacja celów szczegółowych, takich jak: zidentyfikowanie czynników rozwoju turystyki uwzględnianych do badań w literaturze przedmiotu, dobór zestawu kryteriów do przeprowadzenia badań nad rozwojem turystyki, dokonanie typologii gmin nadmorskich pod względem rozwoju turystyki, oraz zdiagnozowanie struktury ekonomicznej gmin nadmorskich wraz z określeniem dysproporcji w strukturze społeczno-gospodarczej tych gmin.

W ramach założonych celów sformułowano następujące hipotezy badawcze:
H1: Renta położenia nie determinuje rozwoju społeczno-gospodarczego gmin nadmorskich;
H2: Istnieje związek pomiędzy poziomem rozwoju turystyki w gminach a poziomem absorpcji funduszy UE i wielkością nakładów inwestycyjnych; H3: Walory naturalne nie

stanowią bariery rozwoju ekonomicznego gmin nadmorskich; H4: Rozwój turystyczny zależny jest od rozwoju społeczno-gospodarczego w gminie.

Badania wykonane na potrzeby rozprawy dotyczyły rozpoznania wpływu związków i wzajemnych oddziaływań czynników rozwoju społeczno-gospodarczego na rozwój turystyki w badanych gminach. Przeprowadzono szereg analiz, które pozwoliły wykazać także wpływ konkretnych czynników na rozwój turystyki według przyjętego katalogu zmiennych.

W wyniku zastosowanych analiz sklasyfikowano gminy, dokonano ich kategoryzacji pod względem poziomu rozwoju turystyki i rozwoju społeczno-gospodarczego, a w rezultacie dalszych analiz zidentyfikowano związki – korelacje pomiędzy poszczególnymi determinantami. W ten sposób osiągnięto założony cel pracy oraz zweryfikowano postawione hipotezy badawcze.

W rozprawie wykorzystano następujące metody badawcze: przegląd literatury krajowej i zagranicznej, analiza danych zastanych, wybrane metody wielowymiarowej analizy statystycznej, w tym wzorcowa metoda taksonomicznej miary rozwoju Z. Hellwiga i metoda porządkowania liniowego, oraz wywiady pogłębione.

Rozprawa składa się z pięciu rozdziałów, poprzedzonych wykazem skrótów oraz wprowadzeniem, zwięźczona jest natomiast zakończeniem i wnioskami. Pierwsze dwa rozdziały są to rozdziały teoretyczne, trzeci ma charakter teoretyczno-empiryczny, natomiast czwarty i piąty to rozdziały analityczno-empiryczne.

Rozdział I jest rozdziałem wprowadzającym w metodykę badań, w którym omówione zostały najważniejsze założenia badawcze dysertacji, tj. cel główny i cele szczegółowe, oraz hipotezy badawcze. Dokonano przeglądu literaturowego badań prowadzonych w Polsce w zakresie czynników rozwoju turystyki z punktu widzenia kryterium geograficznego obszaru badawczego, scharakteryzowano obszar badawczy, oraz przedstawiono schemat postępowania badawczego. W tej części pracy szczegółowo omówiono wybór metod klasyfikacyjnych i narzędzi do badań.

W *rozdziale II* przeanalizowano uwarunkowania rozwoju turystyki w ujęciu przestrzennym. Ta część rozprawy przytacza dane historyczne rozwoju turystyki oraz rozprawia o takich pojęciach jak: turystyka, gospodarka turystyczna, przestrzeń turystyczna, potencjał turystyczny oraz zrównoważony rozwój, stanowiące podstawę teoretyczną do rozważań prowadzonych w kolejnych rozdziałach. Szczególnie istotne są rozważania dotyczące zasobów strukturalnych potencjału turystycznego, które w częściach empirycznych rozprawy są analizowane szczegółowo.

Następnie w *rozdziale III* przedstawiono czynniki rozwoju turystyki, jak i udział turystyki w strukturze gospodarczej. Omówiono ekonomiczne uwarunkowania rozwoju turystyki, oraz sytuację ekonomiczno-społeczną jako przesłankę rozwoju turystyki. W tej części rozprawy zaprezentowano najważniejsze wskaźniki ekonomiczne sektora turystycznego w Polsce, w UE oraz na świecie. Zaprezentowano szereg danych przedstawionych w postaci graficznej celem jak najlepszego zobrazowania turystyki w poszczególnych latach. Ważną część tego rozdziału stanowi podrozdział dotyczący wybranych aspektów rozwoju turystyki w polityce UE. Zaprezentowano w nim najważniejsze instytucje polityki turystycznej, globalne megatrendy i ich konsekwencje dla turystyki i polityki turystycznej oraz kierunki rozwoju polityki turystycznej zawarte w najważniejszych dokumentach europejskich i światowych.

Rozdział IV skoncentrowany jest nad kwestią przesłanek zaangażowania samorządu terytorialnego w rozwój turystyki w gminach. Opisano szczegółowo zakres zadań gminnych w zakresie turystyki, które wynikają z ustaw, rozporządzeń i innych dokumentów. W tej części rozprawy zaprezentowano instrumenty oddziaływania samorządów gmin nadmorskich na procesy rozwojowe w turystyce. Skupiono szczególnie uwagę nad instrumentami finansowymi gmin. Dokonano szczegółowej oceny sytuacji finansowej gmin, oraz przeanalizowano nakłady na inwestycje, zarówno te finansowane ze źródeł własnych, krajowych, jak i dofinansowanych z UE.

W *rozdziale V* przeprowadzono analizy statystyczne z zastosowaniem wybranych narzędzi i metod statystyczno-opisowych. Analizy dotyczą: typologii gmin pod względem rozwoju turystyki, określenia stopnia rozwoju turystyki, zbadania zależności czynników i ich wpływ na typ gminy. Badania w tej części dysertacji dotyczyły także rozwoju społeczno-gospodarczego gmin nadmorskich, oraz rozpoznania relacji pomiędzy rozwojem turystyki a rozwojem społeczno-gospodarczym w badanych gminach. Dokonano również rozpoznania relacji wybranych czynników rozwoju – uznanych za kluczowe przez autorkę do badań, tj. inwestycji i funduszy UE. W wyniku przeprowadzonego badania za pomocą kwestionariusza wywiadu pogłębionego dokonano rozpoznania postaw włodarzy gminnych wobec działań prowadzących do rozwoju turystyki w regionie, a także poznano kluczowe czynniki rozwoju badanych gmin.

Ostatnia część zamykająca niniejszą rozprawę zawiera dyskusję i wnioski wynikające z przeprowadzonych badań. Przeprowadzone analizy ujawniły istnienie luk w badaniach: przestrzennych, środowiskowych i ekonomicznych. Niniejsza rozprawa stanowi wkład do dalszych badań nad rozwojem turystyki w gminach nadmorskich.

Olga Dominiczak